

بازخوانی پرونده قتل های زنجیره ای

شهاب نیکزاد

روزنامه نگار

23 نوامبر 2009 - 02 آذر 1388

در 30 آبان سال 77 پروانه مجد اسکندری و همسرش داریوش فروهر دو فعالان شناخته شده سیاسی و اجتماعی در منزل شان کشته شدند.

دو روز قبل از آن نیز وقتی مجید شریف نویسنده و مترجم درحالی که صبح با لباس گرمکن برای ورزش از خانه خارج شده بود، به خانه بازنگشت و نزدیکان او چهارشنبه، چهارم آذر 77 جسدش را در پزشکی قانونی تهران شناسایی کردند.

عصر دوازدهم آذر محمد مختاری شاعر، پژوهشگر و عضو کانون نویسندگان ایران از منزل برای خرید خارج شد و بازنگشت. نزدیک به یک هفته بعد، جسد بی‌جان مختاری در سردخانه پزشکی قانونی از سوی پسرش سیاوش مختاری شناسایی شد.

مقام‌های قضایی بعدها اعلام کردند که جسد محمد مختاری روز 13 آذر در پشت کارخانه سیمان ری از سوی ابران کشف و به عنوان مجهول‌الهویه به پزشکی قانونی تحویل شده بود.

همزمان با انتشار خبر پیدا شدن جسد بی‌جان مختاری، محمد جعفر پوینده مترجم و یکی دیگر از اعضای کانون نویسندگان هنگامی که برای قرار ملاقاتی عازم دفتر اتحادیه ناشران و کتابفروشان تهران بود، ربوده شد. جسد بی‌جان پوینده نیز از سوی ماموران نیروی انتظامی در زیر پل راه آهن بادامک در حوالی شهریار پیدا شد.

با کشف اجساد هر یک از قربانیان قتل‌های زنجیره‌ای پرونده‌های قضائی جداگانه‌ای تشکیل شد؛ پرونده قتل پروانه و داریوش فروهر در مجتمع قضائی امور جنائی تهران، پرونده قتل محمد مختاری در دادگاه عمومی شهر ری، و پرونده قتل محمدجعفر پوینده نیز در دادگاه عمومی شهریار تشکیل شد.

مدتی بعد، محمد خاتمی رئیس‌جمهوری وقت علی‌ربیعی مشاور امنیتی خود و علی یونسی رئیس وقت سازمان قضائی نیروهای مسلح، و علی سرمدی معاون وقت امنیت وزارت اطلاعات را مامور تشکیل کمیته تحقیقی کرد که وظیفه داشت تا درباره این قتل‌ها تحقیق کند و پس از شناسایی عاملان آن، نتیجه را گزارش کند.

علی ربیعی از اعضای این کمیته بعدها به رسانه‌ها گفت که از اول به گروهی از اعضای وزارت اطلاعات در مورد دست داشتن در قتل‌ها شک وجود داشت و "حدس قوی می‌زدیم که قتل‌ها کار آنهاست".

به گفته ربیعی اعضا، با مطرح شدن بحث بازداشت این افراد نیمه شب یکی از شب‌های آذر ماه 77 مصطفی کاظمی قائم مقام وقت معاونت امنیتی وزارت اطلاعات و از افراد همین گروه به درخانه وی رفت و فردای آن روز باردیگر برای اعلام اینکه "این کار را که کردیم تشکیلاتی بود" طی سه ساعت ماجرای قتل‌ها را بازگویی کرد.

ربیعی از همان جا به محمد خاتمی می‌گوید که "قصه روشن و باز شده است و می‌توان آن را پیگیری قضایی کرد".

درحالی که کمیته سه نفر ویژه رئیس‌جمهور، عوامل قتل‌ها را شناسایی کرد و تعدادی از آن‌ها بازداشت شدند، گروهی ناشناخته با نام "فدائیان اسلام ناب محمدی-مصطفی نواب" با انتشار اطلاعیه‌ای مسئولیت قتل‌ها را برعهده گرفت و اعلام کرد که قتل پروانه و داریوش فروهر، محمد مختاری و محمد جعفر پوینده "گام اول" این گروه است و تعدادی دیگر از نویسندگان و فعالان سیاسی و فرهنگی را به زودی به قتل می‌رساند.

اما در 15 دی ماه 77 وزارت اطلاعات با انتشار اطلاعیه‌ای اعلام کرد "معدودی از همکاران مسئولیت ناشناس، کج اندیش و خودسر این وزارت که بی‌شک آلت دست عوامل پنهان قرار گرفته و جهت مطامع بیگانگان دست به این اعمال جنایتکارانه زده اند".

حجت الاسلام قربانعلی دری نجف‌آبادی وزیر وقت اطلاعات مدتی پس از انتشار این اطلاعیه از وزارت اطلاعات استعفا داد.

از "دشمن بی‌ضرر" تا "اتهام ارتداد"

آیت‌الله علی خامنه‌ای رهبر ایران در نماز جمعه 18 دی سال 77 از قتل‌ها با عنوان "ماجرای قتل‌های مشکوک" نامبرد و اطلاعیه وزارت اطلاعات را به عنوان "اطلاعیه شجاعانه وزارت اطلاعات" توصیف کرد.

او گفت که "این قتل‌هایی که اتفاق افتاد، حوادثی بسیار بد، زشت، نفرت‌آور و حقیقتاً در خور محکوم کردن بود. کسانی که اینها را محکوم کردند، بجا محکوم کردند. اینها علاوه بر اینکه قتل بود، جنایت بود؛ با روش‌های بد و غیرقانونی بود."

رهبر ایران از محمد خاتمی، اعضای کمیته ویژه رئیس‌جمهور برای کشف عوامل قتل‌های زنجیره‌ای تشکر کرد و گفت که از وزارت اطلاعات و مدیرانش نیز برای کشف نقطه ضعف و درمیان گذاشتن آن با مردم تشکر می‌کند.

آیت‌الله خامنه‌ای گفت که "من نمیتوانم باور و قبول کنم که این قتل‌هایی که اتفاق افتاد، بدون یک سناریوی خارجی باشد؛ چنین چیزی ممکن نیست."

او تأکید کرد که "این قتل‌ها به ضرر ملت ایران بود، به ضرر دولت بود، به ضرر حکومت بود. یک گروه داخلی که جزو وزارت اطلاعات هم باشند، هرچه هم حالا فرض کنید که متعصب باشند و بنای این کار را داشته باشند، در سطوحی از وزارت اطلاعات که اهل تحلیلند، امکان ندارد دست به چنین قتل‌هایی بزنند."

رهبر ایران گفت: "این افرادی که کشته شدند، بعضی‌ها را ما از نزدیک میشناختیم. اینها کسانی نبودند که یک نظام، اگر بخواهد اهل این حرف‌ها باشد، سراغ اینها برود. اگر نظام جمهوری اسلامی اهل دشمن‌گشی است دشمنان خودش را می‌کشد؛ چرا سراغ فروهر و عیالش برود؟! مرحوم فروهر، قبل از انقلاب دوست ما بود؛ اول انقلاب همکار ما بود؛ بعد از پدید آمدن این فتنه‌های سال شصت دشمن ما شد؛ اما دشمن بخطر و بضرر."

واکنش دیگر به اطلاعیه وزارت اطلاعات اما از سوی روح‌الله حسینیان نماینده فعلی مجلس و از چهره‌های امنیتی - قضایی جناح مخالف اصلاحات صورت گرفت. او در 21 دی ماه کمتر از یک هفته پس از انتشار اطلاعیه وزارت اطلاعات ابتدا در مصاحبه با روزنامه کیهان به صورت غیرمنتظره‌ای شامگاه همان روز در برنامه تلویزیونی "چراغ" حاضر شد و قتل‌های زنجیره‌ای را بدون نامبردن عوامل آن به "هواداران خاتمی" نسبت داد.

حسینیان گفت که "نیروهائی که مرتکب چنین قتل‌هائی شدند، نیروهای مذهبی بوده و از لحاظ سیاسی از طرفداران جناح چپ استحاله شده و از هواداران رئیس‌جمهوری بوده‌اند و تا آن‌جا که من از سوابق ممتد آن‌ها اطلاع دارم مسئول این

جریان، آدم اهل فکری بود".

حسینیان قربانیان قتل‌های زنجیره‌ای را "از مخالفان نظام" معرفی کرد و گفت که "بعضی از آن‌ها حتی مرتد بودند و عده‌ای دیگر ناصبی بوده و نسبت به ائمه اطهار جسارت می‌کردند".

اعتراف ساختگی برای اثبات ارتباط با بیگانه

در جریان تحقیقات دو ساله سازمان قضایی نیروهای مسلح از متهمان پرونده قتل‌های زنجیره‌ای اخباری از اعمال شکنجه و اعتراف‌گیری اجباری از متهمان پرونده قتل‌های زنجیره‌ای نیز منتشر شد.

انتشار فیلمی از بازجویی همسر سعید امامی حکایت از آن داشت که بازجویان با تهدید و ضرب و شتم و نسبت دادن اتهامات اخلاقی درصدد اثبات ارتباط عاملان اجرایی قتل‌های زنجیره‌ای با بیگانگان و سفر به اسرائیل بودند.

تعدادی از بازداشت‌شدگان این پرونده پس از آزادی به کمیسیون اصل نود مجلس ششم مراجعه و اعلام کردند که در دوران بازداشت مورد شکنجه واقع شده‌اند.

مرتضی عزیززاده طباطبائی وکیل 16 تن از عوامل قتل‌ها، شکنجه را رد کرد و گفت که متهمان به وی گفته‌اند که در دوره بازداشت مورد "تعزیز" قرار گرفته‌اند. وی تأکید کرد که تفاوت تعزیر و شکنجه در وجود حکم قاضی برای زدن شلاق به متهم است.

نزدیکان همسر سعید امامی از جمله روح‌الله حسینیان پس از آزادی وی از زندان گفتند که همسر سعید امامی بر اثر شکنجه دچار مشکلات جسمی و از جمله بیماری کلیوی شده است.

مهمترین سند در مورد اخذ اعترافات تحت شکنجه از عاملان قتل‌های زنجیره‌ای اظهارات کاظمی و عالیخانی در دادگاه است.

منصور سلطانی راد وکیل این دو نفر پس از برگزاری دادگاه گفت که موکلان در آغاز دادگاه اعلام کردند که اقرار خود از اسفند 77 تا اسفند 78 را تکذیب می‌کنند.

بن بست در پرونده قتل‌های زنجیره‌ای

یکشنبه 30 خرداد 78 روزنامه کیهان در خبر کوتاهی نوشت "سعید امامی معروف به سعید اسلامی متهم اصلی پرونده قتل‌های مشکوک با غافلگیر کردن نگهبانان، خودکشی کرد".

در این خبر که "به گزارش منابع موثق" منتشر شد، آمده بود "در حالی که گفته می‌شد، پیگیری‌های اطلاعاتی و قضائی پیرامون قتل‌ها به نقاط روشن نزدیک می‌شود، خودکشی عنصر اصلی پرونده، بر ابهامات پیشین افزود".

پس از این حجت‌الاسلام محمد نیازی رئیس وقت سازمان قضائی نیروهای مسلح در مصاحبه‌ای رسمی گفت "با وجود مراقبت‌های ویژه‌ای که از سعید امامی یکی از عوامل اصلی و محوری این قتل‌ها به عمل می‌آمد، وی روز شنبه 29 خرداد 78 هنگام استحمام در بازداشتگاه با خوردن داروی نظافت خودکشی کرد".

رئیس وقت سازمان قضائی نیروهای مسلح سعید امامی را یکی از چهار عامل اصلی قتل‌های زنجیره‌ای معرفی کرد و گفت "عاملان اصلی با توجه به تحقیقات انجام گرفته مصطفی کاظمی، مهرداد عالیخانی، خسرو براتی و سعید امامی هستند".

نیازی کمترین مجازات سعید امامی را اعدام اعلام کرد و گفت "با توجه به مدارک موجود و اعتراف های صریح سعید امامی، وی هیچ گونه راه فراری نداشت و اگر با این اتهامات به دادگاه می رفت حکم او اعدام بود."

البته سعید امامی پنجم بهمن ماه سال 77 بازداشت شده بود ولی نام او و سایر متهمان بازداشت شده به رسانه ها راه نیافت تا آنکه آخرین روزهای خرداد 78 اخباری از برخی از بازداشت شدگانی که سمت هایی در حد مدیرکل را در وزارت اطلاعات بر عهده داشتند در برخی از روزنامه ها انتشار یافت.

وکیل مقتولان در زندان

صف آرائی دو جناح سیاسی در موضوع قتل های زنجیره ای تا دی ماه 79 و فرار رسیدن زمان برگزاری دادگاه قتل های زنجیره ای در شعبه یک دادگاه نظامی تهران ادامه داشت.

دهم آبان 79 چند هفته قبل از برگزاری دادگاه قتل های زنجیره ای، آیت الله محمود هاشمی شاهرودی رئیس قوه قضاییه با صدور حکمی خطاب به محمد نیازی رئیس وقت سازمان قضایی نیروهای مسلح دستور داد تا "با کسانی که به نظریه پردازی درباره قتل های اخیر به افشای اسرار نظام می پردازند و امنیت ملی را تهدید می کنند، برخورد کند."

سازمان قضایی نیروهای مسلح در پیگیری این دستور شکایتی علیه روح الله حسینیان در دادگاه ویژه روحانیت مطرح کرد و با احضار دیگر کسانی که در این خصوص مطالبی منتشر کرده بودند تلاش کرد تا حجم اخبار و اطلاعات منتشره در این مورد را قبل از برگزاری دادگاه کنترل کند.

با وجود انتشار اخبار و فهرست های مختلف از قربانیان قتل های زنجیره ای در فاصله دو ساله تا برگزاری دادگاه پرونده قتل های زنجیره ای، رسیدگی قضائی پرونده قتل های زنجیره ای تنها به چهار مورد قتل پروانه و داریوش فروهر، محمد مختاری و محمد جعفر پوینده محدود شد.

دادگاه حتی پرونده قتل مجید شریف را که همزمان با چهار نفر دیگر پس از یک هفته مفقودی جنازه اش در کنار خیابان پیدا شد، در بررسی قضایی پرونده قتل های زنجیره ای لحاظ نکرد.

از میان 23 متهمی که بنا بر اعلام مقام های قضایی در این پرونده بازداشت شدند، و اغلب از اعضای وزارت اطلاعات بودند دادسرای نظامی تهران برای 18 نفر شامل 17 عضو وزارت اطلاعات و یک نفر به نام خسرو براتی که مقام های قضایی از او به عنوان "همکار غیر رسمی وزارت اطلاعات" نامبردند، کیفرخواست صادر کرد.

ناصر زرافشان، احمد بشیری و شیرین عبادی در پرونده قتل های زنجیره ای وکالت اولیای دم محمدجعفر پوینده، محمد مختاری و فروهرها را بر عهده داشتند.

به وکلای قربانیان در فاصله دو ساله تا برگزاری دادگاه پرونده قتل های زنجیره ای اجازه مطالعه پرونده داده نشد، و تنها چند هفته قبل از برگزاری دادگاه به آنها اجازه داده شد تا بخش هایی از پرونده را با حضور در سازمان قضایی نیروهای مسلح مطالعه کنند.

منصور سلطانی راد وکالت مصطفی کاظمی، و حبیب اعرابی وکالت مهرداد عالیخانی دو تن از متهمان اصلی را بر عهده گرفتند. وکالت 16 متهم دیگر نیز به مرتضی علیزاده طباطبائی سپرده شد. حبیب اعرابی وکیل مهرداد عالیخانی از حضور در دادگاه امتناع کرد، و به دستور رئیس دادگاه وکالت آنها به منصور سلطانی راد سپرده شد.

ناصر زرافشان وکیل خانواده مقتولان قتل های زنجیره ای در اواخر آذر 79 نزدیک به 10 روز قبل از برگزاری دادگاه متهمان این پرونده به اتهام "افشای اسرار پرونده و تشویش اذهان عمومی" بازداشت شد.

خانواده داریوش و پروانه فروهر، محمد مختاری و محمدجعفر پوینده 3 روز قبل از برگزاری دادگاه طی نامه ای ناصر زرافشان، شیرین عبادی و احمد بشیری وکلای خود را در اعتراض به ناقص بودن تحقیقات و عدم رفع نقص پرونده عزل کردند تا بدین ترتیب خود و وکلای شان حضور در دادگاه را تحریم کنند.

اولیا دم و وکلای تاکید کردند که به دلیل "عدم رفع نقص پرونده" و "عدم معرفی آمران اصلی" دادگاه را تحریم کرده اند.

زرافشان بعد از دادگاه به طور موقت آزاد شد اما بار دیگر به 5 سال زندان محکوم و زندانی شد.

پرونده قتل های زنجیره ای در دادگاه غیر علنی

دادگاه متهمان قتل های زنجیره ای اما بدون حضور خانواده مقتولان و وکلای آنها نیز به صورت "غیرعلنی" تشکیل شد، و رئیس دادگاه اعلام کرد که "پس از استماع نظر و استدلال معاون دادستان نظامی تهران، چون علنی بودن دادرسی را موجب اخلاص در امنیت و نظم عمومی تشخیص داد، مستندا به بند 3 ماده 327 قانون آیین دادرسی کیفری، و اصل 165 قانون اساسی قرار دادرسی غیرعلنی را صادر نموده است".

دادگاه در فاصله 3 تا 30 دی 79 به صورت غیرعلنی، و بدون حضور هیچ یک از وکلا یا اعضای خانواده مقتولان به ریاست محمدرضا عقیقی رییس شعبه دادگاه نظامی يك تهران برگزار شد.

با برگزاری 12 جلسه دادگاه محرمانه و غیرعلنی در نهایت شعبه یک دادگاه نظامی تهران به ریاست قاضی عقیقی در حکمی مصطفی کاظمی قائم مقام وقت معاونت امنیتی وزارت اطلاعات و مهرداد عالیخانی مدیرکل چپ نوی وزارت اطلاعات را به "جرم آمریت و صدور دستور چهارفقره قتل به حبس ابد" محکوم کرد.

علی روشنی مسئول وقت حراست بهشت زهراي تهران را به جرم مباشرت در قتل آقایان محمدعلی مختاری و محمدجعفر پوینده به دو فقره قصاص نفس، محمود جعفرزاده عضو اداره عملیات وزارت اطلاعات را به جرم مباشرت در قتل داریوش فروهر به يك فقره قصاص نفس محکوم کرد. همچنین علی محسنی دیگر عضو اداره عملیات وزارت اطلاعات را به جرم مباشرت در قتل پروانه مجداسکندری (فروهر) به يك فقره قصاص نفس پس از پرداخت نصف ديه کامل به قاتل محکوم شد.

حمید رسولی، محمد عزیزی از مدیران میانی وزارت اطلاعات هر دو به جرم آمریت و صدور دستور در راستای اجرای دو فقره قتل آقای داریوش فروهر و خانم مجداسکندری به دو فقره حبس ابد محکوم شدند.

دادگه 3 نفر از اعضای بازداشت شده وزارت اطلاعات را تبرئه کرد و سایر متهمان که همگی به غیر از خسرو براتی از اعضای رسمی وزارت اطلاعات بودند نیز به حبس های از 2 سال و نیم تا 10 سال محکوم شدند.

با اعتراض وکلای متهمان قتل های زنجیره ای رای دادگاه در دیوان عالی کشور نقض شد و شعبه پنجم دادگاه نظامی تهران محکومان به قصاص را نیز به دلیل آنچه "گذشت خانواده مقتولان" ذکر کرد به 10 سال زندان تبدیل کرد.

هم‌رسانی چگونه می‌توانید این مطلب را به دیگران برسانید

بالا

مطالب بیشتر از ایران

رهبر ایران تایید کرد که مخالف نامزدی احمدی‌نژاد در انتخابات است

26 سپتامبر 2016 - 05 مهر 1395